

Kunstpraktijken op losse schroeven

Als we het goed hebben begrepen is de stichting Nieuw Beelden ter ziele gegaan. Dat blijkt, hoewel niet overduidelijk, uit een laatste publicatie en uit een brief van het bestuur die werd bijgevoegd en, vreemd genoeg, gedateerd is op 31 maart 1969, terwijl tot opheffing reeds werd besloten op 7 juni 1968. De uitdrukkingen „stichting Nieuw Beelden” en „Liga Nieuw Beelden” worden in deze documentatie nogal achteloos door elkaar gebruikt, hetgeen voor buitenstaanders niet tot verhoging van begrip bijdraagt. Intussen zijn wij niet blij met deze opheffing, niettegenstaande wij, volgens de redactie van het geschrift, blijkbaar bij de „reactie” behoren. „Het gevaar bestaat dat de reactie van deze opheffing gebruik zal maken door de overheden en anderen te overtuigen dat een meer gematigd en behoudend beleid tot betere resultaten voert”.

De kleurige documentatie, bij wijze van overlijdensbericht, bevat één (letterlijk) zwarte bladzijde, waarop de redactie met witte letters, (we blijven esthetisch tot elke prijs) enkele „tegenstanders” citeert. Behalve ondergetekende waren dat, in 1959-1960, J. M. Prange en Ch. Wentinck. Naar aanleiding van een tentoonstelling „Verbondenheid der kunsten” blijkt ik in 1959 o.a. geschreven te hebben:

„Er is iets mis met een kunst die het noodzakelijk acht om door pers en expositie de aandacht te vragen voor het onnozelle werkstuk, hoogstens interessant als persoonlijke studie, maar kunstzinnig zowel als technisch in de historie honderden malen beter gedaan, met een expositie die elke op zich zelf waardeerbare plastiek of muurschildering, wijdloping annonceert met enorme plattegronden en foto's, en rode verwijzende pijlen naar de plaats waar het kunstwerk zich bevindt. Men wil geen afdoende voorbeelden stellen, maar een „klimaat aanduiden” waarin de integratie tot stand zou kunnen komen. Maar dit klimaat is niet klaar, helder als berglucht, maar zwol en drukkend van onzekerheid en pretentieuze gedoe”.

We werden zo langzamerhand wat afgestompt door de ervaring dat, op welk gebied ook, ieder die het niet of onvoldoende met een ander eens is als „reactionair” wordt beschouwd. Het is een denkwijze van wat geestelijk krap behuisden die ik niet vermag te waarderen; gemakkelijk hanteerbaar blijkt het wél.

Blijft er nu nog wat overeind staan van hetgeen destijds door mij werd geschreven? Helaas véél, zo niet alles! Eigenlijk geeft dit pamflet daar zelf een bevestigend antwoord op, maar er is in de afgelopen tien jaren nog het e.e.a. bijgekomen, waarover straks meer.

ijdens een Liga-vergadering van '68, waar over de opheffing d beslist, schreef Wim Strij-

bosch: „Er is geen noemer voor een gemeenschappelijke doelstelling aan te wijzen. Ik zit hier niet voor de eerste keer de liquidatie van een organisatie mee te maken; een jaar geleden ben ik opzettelijk in een interim-bestuur van een club gaan zitten teneinde een liquidatie te bewerkstelligen van de V(ereniging) van B(eroepsbeoefenaren) der M(onumentale) K(unst). Dat was ook zo'n club die een imago had die nergens op stoelde in wezen. Dat woordje „ook” is hier heel belangrijk. Ons imago heeft misschien, heel in het begin, iets betekend.... Ik geloof namelijk dat je niets van wat een kunstenaar doet buiten het licht van die maatschappij kunt bezien. Het gaat namelijk om die maatschappij, waarin je leeft, waar je deel van uitmaakt.... Er is altijd wel zeer niet-intellectueel zou ik willen zeggen, maar intellectualistisch, want aan het intellectuele kwamen we nooit zo erg toe, ge-ouwe-voerd, maar we kwamen nooit toe aan die werkelijke maatschappelijke gedachte.... Op het ogenblik is die maatschappij toe aan een herstructurering, aan de duidelijke herstructurering, dat merk je aan alles wat er om je heen gebeurt. Vandaar dat ik geloof dat alles wat, om een modewoord te gebruiken naar establishment riekt, — dat de Liga ook ging doen — moet verdwijnen. En daar moet iets anders voor komen misschien, en dat moet een ander dan maar doen. Maar dat oude dient gewoon weggevaagd. Wondt je er aan, knal, weg”.

Ans Wortel schrijft: „Ik ben er het vorig jaar uitgegaan omdat ik niet tegen die stervende troep kon. Dat is alleen voor snobs. Het spel-element is slauwekul. Laat de mensen van hun werk houden, dan zijn ze gelukkig. (...) Bij iedere manifestatie van ze hebben altijd de kale esthetici de overhand. Daarom is het alleen maar mooi, dat ie wordt opgedoekt (...) Voor deze kaste zijn wij een soort parasieten. Ik kan er niet tegen. Ik ben er van overtuigd dat er ook onder de jongeren een heel stel grapjassen zijn die dit spelletje zullen voortzetten.

De super-estheten, die in bollen willen staan. De bollen die bij de Mobiloil gebruikt worden zijn veel beter. Laat ze schoonmaker worden, dan kunnen ze er ook af en toe instaan en hoeven ze geen bollen meer te maken. (Het esthetendom is veel gevaarlijker dan we denken). Ik was er in gegaan om hen daar op te wijzen. Ik ben erg bang voor idealisten. Ze maken veel brokken en wekken een ander idealisme op. Het zijn spelletjes voor een kleine bovenkliek, terwijl de grote rest verrekken mag. Nogmaals: van de dode niets dan goed. Al zou het jammer zijn als ze nog nakomelingen kregen”.

De kunstenaar J. Ongenae schreef

einde 1968: „deze z.g. nieuwere generatie is ver van het idealisme uit de tijden van het cubisme, bauhaus, stijl e.v. (...) de jeugd zal haar gang gaan.. het accent ligt thans op het „hoe stoot ik dóór, word ik beroemd?”, en het al maar leunen op wat pop, environment, total creation in de u.s.a. (maar dan is het dáár wel echt uit henzelf komende.. want daar werkt de catalisatie door oosterse en westerse culturen) voortgebracht...beschamend beeld voor europa en dus ook voor de lage landen bij de noordzee!!!

(...) Zo is het ook met de tegenwoordige generatie(s)... maar zij, meer dan hun onmiddellijke voorgaande generatie, zijn de relatie tot de werkelijke ommekeer kwijt... met al haar (de jeugd eigen) brutaliteit en aanmatiging is deze generatie niet veel meer dan de absurde voortzetting van de vorige... en wat jij (Charles Karsten) als een revival der jaren twintig en dertig meent te onderkennen, is er slechts een kinderlijke parodie op”...

Vanuit dit opportunisme en van uit deze zelfbevestigingsdrang zonder verdieping en dit samen met de technologische ontwikkeling en sociale vooruitgang die zij zich in de schoot zien geworpen... is er m.i. niets anders in het algemeen te verwachten dan wazige en verwarde toestanden via drugs, zelfhypnosis, sex en verdere afwijkingen van allerlei soort.. er zullen enkele uitzonderingen zijn, uiteraard. Tot zover de hoop, de wens, de verwachting... Dat de jongeren het nu maar moeten doen en zouden doen... zij lachen er om, hoewel zij soms te sluw en om opportunistische motieven met uitgestreken zelfverzekerde gezichten hun lach bedwingen... en zien of uit de puinen der liga en der vorige generatie nog iets te gebruiken valt voor eigenbaat”.. het einde der liga is te wijten aan haar leden die haar misbruikt hebben voor eigenbaat... en die er nu niets meer van te verwachten hebben”.

Zo scherp en bitter als Ongenae het in 1968 schreef zou ik het in 1959 niet hebben durven doen, maar het zat er wél in...

Als Ans Wortel schrijft: „Van de dode niets dan goeds. Al zou het jammer zijn dat ze nog nakomelingen kregen” dan zal de moderne kunstpraktijk haar een teleurstelling bezorgen. De nakomelingen zijn er nl. wél en ze hebben sedert lang een onderdak, geheten het museumjournaal.

Sedert mijn verhaal uit 1959 heeft zich meer dan ooit een andere factor doen gelden, het verschijnsel der moderne kunst als internationale handelswaar. De waren worden geprijsd naar de mode van de dag waarvan gaande en komende kunsthandels en „boutiques” blijkbaar nog een behoorlijke „living”

weten te maken, met als algemene aanjagers de museumdirecteuren en kunstcritici. Wanneer in dit pamflet sprake is van de „reactie die van deze opheffing gebruik zal maken door de overheid en anderen te overtuigen dat een meer gematigd behoudend beleid tot betere resultaten voert,” dan geeft dit blijk van ongemotiveerd defaitisme en geestelijke onzekerheid.

De ware reactie die de kunstenaars en museumdirecteuren te vreezen hebben „als een muur van onbegrip”, hebben zij aan zich zelf te danken. Met hun ijverige navelstaarderij werd die muur steentje voor steentje opgetrokken, terwijl zij meenden toch zó ruimdenkend en democratisch te werk te gaan, door volkomen kritiekloos het woord en de daad te verlenen aan kunstenaars, of bedriegelijk daarop gelijkende figuren, die goed van de tongriem zijn gesneden. Daarbij kan de mens van alle dag, om de woorden van Ans Wortel nog eens te herhalen, verréken.

Wij zijn Sandberg ten eeuwige dagen dankbaar voor zijn hardnekkige pogingen om in Amsterdam het stedelijk museum open te gooien. Van die openheid, zo moeilijk bevochten, hebben vele duizenden een dankbaar gebruik gemaakt. Het tegenwoordige beleid schijnt er op gericht te zijn, om dit museum toegankelijk te houden voor een steeds kleinere „happy few”, begeleid door een modern artistiek vakjargon dat tussen de verheven kunsttoppen van Amsterdam, Den Haag en Eindhoven wordt uitgewisseld. Dit onder de vrijblijvende leuze dat we alles moeten laten zien wat zich in de steeds veranderende samenleving afspeelt.

In feite verandert er in deze wereld nauwelijks iets, het zijn nieuwe spelers die oude rollen opnemen, omgeven door een onnoemelijke hoeveelheid figuranten. Daarbij maken steeds meer handige leden gebruik van de ruimere gelegenheden die de publiciteitsorganen bieden, om een graantje mee te pikken van het algemene commerciële kunstfestijn.

Daarbij is dan van de zijde der intellectuele kunstenaars het vermoeiende maar hoogst interessante spelletje ontstaan van een soort „knopentellen” of men nu ál of niet wèrkelijk kunstenaar is... Moet je het publiek verachten, of integendeel zielsliefhebben... brandende vragen voor overrijpe pubers. De „reactie” die de leiders zo schijnen te vreezen heeft niets van doen met de ordinaire begrippen van „mooi of lelijk”; daar komt men nauwelijks aan toe. Eerst komt de verveling en dan de ergernis over zoveel amateuristische „cultuur-hervormers”.